

Nikolaj Gogolj

**MRTVE
DUŠE**

Preveli s ruskog
Milovan i Stanka Đ. Glišić

■ Laguna ■

Naslov originala

Похождения Чичикова
или
Мертвые души
Поэма Н. В. Гоголя

Copyright © ovog izdanja 2018, Laguna

KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI

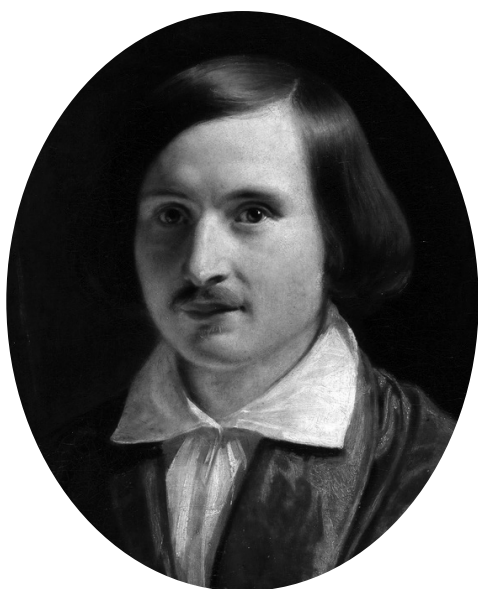
Edicija SVETSKI KLASICI
KNJIGA BR. 15

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

<i>Kuda letiš, Rusijo? ili o Gogoljevim Mrtvim dušama . . .</i>	9
(Tanja Popović)	
MRTVE DUŠE	25
Dodatak	313
<i>O autoru.</i>	327

GLAVA I

Na kapiju jedne gostionice u gubernijskom gradu NN. uđe veoma lepa omanja resorna brička, onakva u kakvima se voze neoženjeni ljudi: penzionisani potpukovnici, štapskapetani, vlastelini koje imaju oko stotinu duša seljaka – jednom rečju, svi oni što se zovu osrednja gospoda. U brički je sedeo gospodin, ni lep ni ružan, ni suviše debeo ni suviše tanak; ne bi se reklo da je star, a ni da je suviše mlad.

Njegov dolazak nije načinio u gradu baš nikakve huke i nije bio praćen ničim osobitim; samo dva ruska mužika, što stajahu kraj vrata pred mehanom prema gostionici, učinise neke primedbe, koje su se, uostalom, više ticale ekipaža nego onoga što seđaše na njemu.

– Vidiš ti – reče jedan drugome – kakav je ono točak! Šta misliš: hoće li onaj točak, ako bi trebalo, doći do Moskve ili neće doći?

– Doći će – odgovori drugi.

– A do Kazanja, mislim, neće doći?

– Do Kazanja neće doći – odgovori drugi.

Tim se razgovor i završi.

Osim toga, kad se brička primicala gostionici, naiđe neki mladić u belim kanifasnim pantalonama veoma uzanim i kratkim, u fraku s pretenzijama na modu, ispod kojega su se videle grudi od košulje, zakopčane tuluskom kuglicom s pištoljčićem od tuča. Mladić se osvrte, pogleda ekipaž, pridrži rukom kačket, koji mu umalo ne spade od vetra, pa ode svojim putem.

Kad je ekipaž ušao u dvorište, gospodina dočeka gostionički sluga, ili polovoj, kao što ih zovu po ruskim gostionica-ma, živ i toliko vrckast da se čak nije moglo razaznati kakvo mu je lice. On hitro istrča sa servijetom u ruci, veoma dug, u dugačkom polupamučnom gornjem kaputu, s poledinom gotovo za samim potiljkom, zatrese kosom i hitro povede gospodina gore preko celog drvenog hodnika da mu pokaže bogom poslanu mu sobu.

Soba beše poznate vrste, jer je i gostionica bila takođe poznate vrste, to jest sasvim onakva kakve su gostionice po gubernijskim gradovima, gde putnici za dve rublje na dan dobivaju mirnu sobu s bubašvabama što kao suve šljive vire iz svih uglova i sa vratima što, uvek zaklonjena ormanom, vode u susednu sobu, u kojoj se nastanio sused, ćutljiv i miran čovek, ali preko mere radoznao, željan da dozna sve pojedinosti o putniku.

Spoljašnji izgled gostionice odgovarao je njenoj unutrašnjosti: bila je vrlo dugačka, na dva sprata; donji nije bio olepljen i ostao je s tamnocrvenim ciglama, koje su još više potamnele od nepogoda, a i same po sebi bile prljave; gornji je bio obojen neizbežnom žutom bojom; pri zemlji behu dućančići s amovima, užetima i barankama. Na uglu u jednom od tih dućančića ili, bolje reći, u prozoru smestio se zbićenščik sa bakarnim samovarom i s licem tako isto crvenim kao i samovar, tako da bi čovek izdaleka pomislio

da na prozoru stoje dva samovara kad ne bi jedan samovar imao bradu crnu kao katran.

Dok je gospodin putnik razgledao svoju sobu, unete su njegove stvari: pre svega kofer od bele kože, malo pohaban, po čemu se videlo da nije prvi put na putu. Kofer su uneli kočijaš Selifan, omalen čovek u kožuščiću, i lakej Petruška, momak oko svojih trideset godina, u širokom iznošenom gornjem kaputu, kako izgleda s gospodinovih leđa, momak po izgledu malo mrgodan, s vrlo krupnim usnama i nosom. Odmah za koferom unesen je mali kovčežić od crvenog drveta, sa šarama od parčadi kareljske breze, kalupi za čizme i pečena kokoš, zavijena u plavu hartiju.

Kad je sve to uneto, kočijaš Selifan ode u konjušnicu da se pobrine oko konja, a lakej Petruška se stade nameštati u malom predsoblju, vrlo mračnom ćumezu, u koji je već uvukao svoj šinjel i, zajedno s njim, nekakav svoj osobiti zadah, kojim beše zapahnuta i odmah zatim unesena torba s raznom lakejskom toaletom. On je u tom ćumezu namestio uza zid uzan krevet na tri noge, a na nj prostro nešto malo nalik na dušek, ugnječeno i spljošteno kao palačinka i, možebiti, tako isto masno kao palačinka, koju je srećno iziskao od gostioničara.

Dok su se sluge nameštale i tumarale, gospodin je otišao u gostionicu. Kakve su te gostionice – svaki putnik to vrlo dobro zna; isti zidovi, obojeni masnom bojom, gore pocrneli od duvanskog dima a pri dnu istrveni leđima raznih putnika i još više meštanskih trgovaca, jer su trgovci u pazarne dane dolazili ovde po šestorica-sedmorica da popiju svoju poznatu porciju čaja; ista počađala tavanica; isti čađavi luster, okičen mnoštvom staklića, koji su se ljuljali i zveckali svaki put kad polovoj potrči po izlizanoj mušemi, uzmahujući vešto poslužavnikom na kom je bila tolika gomila čajnih

šolja kao ptica na morskoj obali; iste slike svud po zidu, naslikane masnim bojama; ukratko, sve isto ono što je svud; samo je razlika što je na jednoj slici naslikana nimfa s takvim ogromnim grudima kakve čitalac zcelo nikad nije viđao.

Uostalom, slična igra prirode dešava se na raznim isto-rijskim slikama koje je ne zna se kad, odakle i ko doneo k nama u Rusiju, a nekad su ih donosili čak naši velikaši lju-bitelji umetnosti, nakupovavši ih u Italiji po savetu kurira koji su ih vozili.

Gospodin skide kačket i odvi s vrata vunenu maramu duginih boja, onakvu kakvu oženjenim ljudima pravi žena svojim rukama, dajući im potrebna uputstva kako će se njom umotati, a bečarima – ne mogu pouzdano kazati ko pravi, bog će ih znati: ja nikad nisam nosio takve marame. Kad je odmotao maramu, gospodin zapovedi da mu se donese ručak.

Dok su mu se donosila različita jela, obična po gosti-onicama, kao: šči s liskavim pirogom koji se po nekoliko nedelja naročito čuva za putnike, mozak s graškom, pržene kobasice s kupusom, pečena kokoš, kiseo krastavac i neiz-bežni liskavi sladak pirog, koji je svakad na meti; dok mu se sve to donosilo, i podgrejano, i onako hladno, on je nagnao slugu, ili polovoja, da mu pripoveda svakojake trice o tom ko je pre držao gostionicu, a ko je drži sad, i donosi li mnogo dohotka, i je li njegov gazda velika hulja, na što je polovoj, po običaju, odgovorio: „O, veliki lupež, gospodine!“

Kao god u prosvetenoj Evropi, tako i u prosvetenoj Rusiji ima sad veoma mnogo uglednih ljudi koji ne mogu jesti u gostionici dok ne razgovaraju sa slugom, a čak se ponekad, zabave radi, i šale s njim. Uostalom, putnik nije jed-nako postavljao prazna pitanja: on se s vanrednom tačno-šću raspitao ko je u gradu gubernator, ko predsednik suda,

ko prokurator – ukratko, nije propustio nijednog značajnog činovnika; ali se sa još većom tačnošću, ako ne čak i sa saučešćem, raspitao o svima značajnim vlastelinima: koliko koji ima duša seljaka, koliko je od grada daleko, pa čak i kakvog je karaktera i dolazi li često u grad; raspitivao se pažljivo o stanju toga kraja: da nije bilo kakvih boleština u njihovoj guberniji – zarazne groznice, kakvih smrtonosnih troletnica, velikih boginja i tome slično, i sve se to raspitivao sa tačnošću koja je pokazivala nešto više nego samo običnu radoznalost.

U svom ponašanju gospodin je imao nešto solidno i ušmrkivao se neobično glasno. Ne zna se kako je to radio, tek nos mu je treštao kao truba. Ta, po izgledu sasvim nevina osobina stekla mu je, ipak, mnogo poštovanja kod gostioničkog sluga, tako da je on svaki put kad čuje taj uzvik ustresao kosom, ispravljao se uljudnije i, nagnuvši iz visine svoju glavu, pitao: „Je li što po volji?“

Posle ručka gospodin popi šolju kafe i sede na divan podmetnuvši sebi za leđa jastuk, koji po ruskim gostionicama umesto mekom vunom pune nečim veoma nalik na ciglu i oblutke. Tu poče zevati, pa zapovedi da ga odvedu u njegovu sobu, gde je legao i prospavao dva sata.

Kad se odmorio, on je na molbu gostioničkog sluga napisao na parčetu hartije čin, ime i prezime da se javi kud treba, u policiju. Silazeći niza stepenice polovoj je na hartiji prosricao ovo: „Koleški savetnik Pavle Ivanovič Čičikov, vlastelin, svojim poslom.“

Dok je polovoj još jednako sricao zapis, diže se i Pavle Ivanovič Čičikov da razgleda grad, kojim je, kako je izgledalo, bio zadovoljan, jer je video da grad nikako nije ustupao drugim gubernijskim gradovima: jako je udarala u oči žuta boja na zidanim kućama i skromno se tamnela sura na drvenim. Kuće su bile na jedan, dva i jedan i po

sprat, s neizbežnim mezaninima, vrlo lepim, po mišljenju gubernijskih arhitekata. Te su kuće mestimice izgledale kao izgubljene usred kao polje široke ulice i beskrajskih drvenih ograda; mestimice su bile u gomili, i tu se opažalo više kretanja naroda i živosti. Nalazilo se tu firmi gotovo spratih od kiše, s perecama i čizmama, negde s nacrtanim plavim čakširama i s potpisom nekakvog aršavskog krojača; negde dućan s kačketima, furaškama i natpisom „Inostranac Vasilij Fjodorov“, negde beše naslikan bilijar s dva igrača u onakvim frakovima kakve u nas oblače po pozorištima gosti kad izlaze u poslednjem činu na pozornicu. Igrači su bili naslikani s naperenim takovima, malo natrag izvrnutim rukama i krivim nogama, koje tek što su u vazduhu načinile antrša. Ispod svega toga bilo je napisano: „Ovde je gostionica.“ Gdešto su onako na ulici stajali stolovi s orasima, sapunom i medenim kolačima nalik na sapun; negde aščinica s naslikanom debelom ribom i viljuškom u nju zabodenom. A najčešće su se mogli opaziti pocrneli dvoglavi državni orlovi, koji su sad već zamenjeni lakonskim natpisom „Krčma“. Kaldrma je svud bila dosta rđava.

Zavirio je i u gradski vrt, u kom behu samo vrlo tanka drveta, rđavo primljena, s podupiračima pri zemlji u obliku trougaonika, vrlo lepo obojenim zelenom masnom bojom. Međutim, iako ta drvca nisu bila veća od trščica, o njima je rečeno u novinama, kad se opisivala iluminacija, da je „naš grad zahvaljujući staranju gradskog upravnika ukrašen vrtom, koji se sastoji iz lisnatih, veoma razgranatih drveta koja daju hladovine na vrelu danu“, i da je tom prilikom „bilo vrlo milo pogledati kako su srca u građana prosto igrala od silne zahvalnosti i kako su potoci suza tekli u znak priznanja gospodinu gradonačelniku“.

Pošto je potanko raspitao stražara kud se može proći bliže, ako ustreba, do saborne crkve, do kancelarije, do gubernatora, otišao je da vidi reku koja je tekla posred grada; uzgred je skinuo pozorišnu objavu koja beše prilepljena na direk da je, kad dođe kući, natenane pročita, piljio je malo u jednu damu koja nije ružno izgledala i koja je išla po drvenom trotoaru, a za njom dečak u vojničkoj livreji sa svežnjem u rukama, i pošto je još jednom pregledao sve, kao zato da dobro zapamti položaj mesta, otišao je kući pravo u svoju sobu, a uza stepenice ga je pomalo pridržavao gostionički sluga.

Kad se napio čaja, seo je za sto, zapovedio da mu se done se sveća, izvadio je iz džepa pozorišnu objavu, prineo je sveći i, zaškiljivši malo desnim okom, počeo čitati. Uostalom, malo je što bilo značajno na objavi: davala se Kocebuova¹ drama u kojoj je Rola igrao Popljovin, Koru – gospođica Zjablova, ostale ličnosti bile su još neznatnije; ali ih je ipak pročitao sve, doterao čak do cena u parteru i video da je objava naštampana u štampariji gubernijske uprave; zatim je okrenuo drugu stranu – da vidi nema li i tu štogod, pa ne našavši ništa protrlja oči, savi objavu lepo i metnu je u svoj kovčežić, u koji je imao običaj da stavlja sve što god mu dođe do ruke. Dan je, dabogme, bio završen porcijom hladne teletine, bocom kiselog ščija i tvrdim snom *vo vsju nososnjuju zavertku*,² kao što reknu po nekim mestima prostrane ruske države.

Ceo sutrašnji dan beše posvećen posetama. Putnik je otišao da poseti sve gradske velikodostojnike. Bio je na podvorenju kod gubernatora, koji, kao što se videlo, slično

¹ *Sunčanica (Sonnenjungfrau)*. Prim. izdavača. Ukoliko nije drugačije naznačeno, sve primedbe su izdavačeve.

² Kao zaklan, mrtvim snom.

Čičikovu, nije bio ni debeo ni tanak, a imao je o vratu „Anu“ i čak se zuckalo da je predložen da dobije zvezdu; inače, bio je velika dobričina i čak je poneki put sam vezao po tilu. Zatim je otišao vicegubernatoru, potom je posetio prokuro-ra, predsednika suda, upravnika policije, zakupnika rakij-skoga monopola, starešinu nad državnim fabrikama... šteta što je malo poteško upamtiti sve vlasnike ovoga sveta; nego, dosta je reći da je putnik pokazao neobičnu vrednoću što se tiče poseta: išao je da učini podvorenje čak i inspektoru lekarske uprave i gradskom arhitektu. A posle je još dugo sedeo u brički, domišljajući se koga bi još posetio, ali u gradu više ne beše činovnika.

U razgovoru s tim vlasnicima on je umeo vrlo vešto polaskati svakomu. Gubernatoru je nagovestio kao uz reč da u njegovu guberniju ulaziš kao u raj, drumovi svud glatki, i da one vlade koje postavljaju mudre činovnike zaslužuju veliku pohvalu. Upravniku policije je rekao nešto vrlo laskavo što se tiče gradskih stražara; a u razgovoru s vicegubernatorom i predsednikom suda, koji su bili još samo statski savetnici, čak je kao pogrešno dvaput rekao: „vaše prevashodstvo“, što im se jako dopalo. Posledica toga bila je ta da ga je gubernator pozvao da izvoli doći toga istoga dana k njemu na domaću večernju zabavu, a i ostali ga činovnici pozvaše k sebi, neko na ručak, neko na boston, neko na šolju čaja.

Kako se videlo, putnik je izbegavao da mnogo govori o sebi; a kad je govorio, to su bila nekakva opšta mesta, s očitom skromnošću, i razgovor mu je u takvim prilikama unekoliko dobivao knjiške obrte: kako je on neznatan crv na ovom svetu i nedostojan da se o njemu mnogo brinu, kako je mnogo pretrpeo u svom veku, stradao služeći istini, imao mnogo neprijatelja koji su mu čak o glavi radili, i kako sad, želeći da se smiri, teži da najzad izabere mesto gde bi

se nastanio, i kako je, došavši u ovaj grad, smatrao za svoju obaveznu dužnost da dade dokaze o svom poštovanju prvim njegovim činovnicima. Eto to je sve što su u gradu doznali o ovoj novoj osobi, koja nije propustila da se ubrzo pojavi na gubernatorovoj večernjoj zabavi.

Spremanje za tu zabavu zauzelo mu je više od dva sata vremena, i ovde se kod putnika videla takva pažnja prema toaleti kakva se nije svud vidala. Pošto je malo posle ručka prospavao, naredio je da mu se donese da se umije i neobično je dugo trljao sapunom oba obraza poduprevši ih iznutra jezikom; potom je uzeo ubrus s ramena gostioničkog sluga i, frknuvši najpre dvaput pravo u lice gostioničkog sluga, izbrisao je ubrusom svoje puno lice sa svih strana, počevši iza ušiju; zatim je pred ogledalom prikačio grudi od košulje, iščupao dve dlačice što su mu virile iz nosa i odmah zatim obreo se u fraku brusničine boje s pegicama.

Kad se tako obukao, povezao se u svom vlastitom ekipažu po beskrajno širokim ulicama, koje behu osvetljene slabacijom svetlošću s prozora koji su gdešto svetlucali. Međutim, gubernatorova kuća beše tako osvetljena kao da je bal; karuce s fenjerima, na ulasku dva žandarma, u daljini vika forajtera – jednom rečju, sve kako treba.

Ušavši u dvoranu, Čičikov morade za časak zažmuriti, jer beše odveć jaka svetlost od sveća, lampi i damskih haljina. Sve je to plivalo u svetlosti. Crni frakovi su promicali i proletali tamo-amo pojedince ili u gomilama kao što promiču muve po beloј sjajnoj rafinadi u vreme vrelog julskog leta, kad je stara ključarka seče i sitni na blistava parčeta pred otvorenim prozorom, a deca, načativši se naokolo, glede sva, preteći radoznalo pokrete njenih hrapavih ruku, što izmahuju maljićem, a vazdušni eskadroni muva koje je poduhvatio lak vazduh uleću smelo, kao prave gazde, i koristeći

se staričinim slabim vidom i suncem, koje joj zasenjuje oči, popadaju na slatke komadiće, negde raštrkano, negde u gustim gomilama. Njih je nahranilo bogato leto, koje im ionako na svakom koraku postavlja slatka jela, i one nisu nikako uletele zato da jedu, nego samo da se pokažu, da prođu tamo-amo po gomili šećera, da protrljaju stražnje ili prednje nožice jednu o drugu, ili da se počesu njima ispod krioca, ili pruživši obe prednje nožice da se potrljaju njima iznad glave, da se okrenu i odlete, pa da opet dolete s novim nesnosnim eskadronima.

Čičikov se ne beše još ni obazreo dobro, a već ga gubernator dokopa podruku i odmah prikaza gubernatorci. Gost se nije tu zbunio: rekao je neki kompliment, što veoma dolikuje čoveku osrednjih godina koji ima čin ni odveć veliki ni odveć mali. Kad su uređeni parovi igrača potisnuli sve k zidu, on ih je, zaturivši ruke nazad, dva minuta gledao vrlo pažljivo.

Mnoge su dame bile obučene lepo i po modi, ostale su obukle ono što je bog dao u gubernijskom gradu. Muškarci su tu, kao i svud, bili od dve vrste: jedni tanušni, koji su se jednako uvijali oko dama; neki od njih bili su takvi da su se teško mogli razlikovati od Petrograđana: imali su onako isto smišljeno i s ukusom raščešljane bakenbarde, ili isto onako prijatne, veoma glatko obrijane ovale lica, onako isto sedali su nemarno do dama, isto onako kao i u Petrogradu govorili francuski i zasmjevali dame.

Drugu vrstu muškaraca činili su debeli ili takvi kao Čičikov, to jest ni odviše debeli ali ni tanki. Oni su se, naprotiv, gledali ispod oka i sklanjali se od dama i pogledali samo po krajevima da li je gde gubernatorov sluga namestio zeleni sto za vist. Njihova su lica bila puna i okrugla, na nekima su čak bile i bradavice, poneki je bio i rohav; kosu na glavi nisu nosili ni uščešljanu naviše, ni u kovrdžicama, niti na

način *da me đavo nosi*, kao što vele Francuzi; kosa im je bila ili kratko ošišana ili zalizana, a crte na licu više zaokrugljene i jedre. To su bili poštovani činovnici u gradu.

Nažalost, debeli umeju bolje svršavati svoje poslove na ovom svetu nego tanki. Tanki više služe za naročite misije ili su samo na broju i tumaraju tamo i amo; njihova je egzistencija nekako suviše laka, vetrenjasta i sasvim nepouzdana. A debeli nikad ne zauzimaju sporedna mesta, nego sve prva, a ako već gde sednu, oni sednu pouzdano i čvrsto, tako da će pre mesto početi da puca i da se ugiba pod njima, a oni ipak neće pasti. Oni ne vole spoljašnji sjaj; frak na njima nije tako vešto skrojen kao kod tankih, ali je zato u njihovim šatulama blagodet božja. U tankoga za tri godine ne ostane nijedne duše da nije založena; u debeloga, dok pogledaš – pojavi se negde nakraj grada kuća, kupljena na ženino ime, pa na drugom kraju druga kuća, pa blizu grada seoce, pa i selo sa svima dohocima. Najzad, debeli, pošto posluži bogu i gospodaru, pošto zasluži sveopšte poštovanje, ostavlja službu, preseljava se i postaje vlastelin, čuven ruski gospodin, gozben čovek, pa živi, i lepo živi. A posle njega opet tanušni naslednici spiskaju, po ruskom običaju, što brže mogu sve očevo imanje.

Ne može se zatajiti da su gotovo ovakve misli zanimale Čičikova u ono vreme kad je razgledao društvo, i posledica je bila ta da se on naposletku pridružio debelima, gde je našao gotovo sve poznate osobe: prokurora s veoma crnim gustim obrvama, koji je malko levim okom tako namigivao kao da bi rekao: „Hajdemo, brate, u drugu sobu, tamo ću ti nešto kazati“ – čoveka, inače, ozbiljna i ćutljiva; upravnika pošte, maloga čoveka a peckala i filozofa; predsednika suda, veoma razložita i ljubazna čoveka – i svi ga pozdraviše kao starog poznanika, na što im se Čičikov klanjao, malko nakrivljeno, ali opet lepo.

Tu se on poznao s veoma ljubaznim i uljudnim vlastelinom Manjilovom i s malo neotesanim po izgledu Sobakevičem, koji ga je odmah očepio, rekavši: „Molim, oprostite.“ Odmah mu tutnuše kartu za vist, koju on primi s isto takvim uljudnim poklonom. Seli su za zeleni sto i nisu ustajali čak do večere. Svi su se razgovori sasvim prekinuli, kao što biva svakad kad se ljudi najzad predadu ozbiljnome poslu. Mada je upravnik pošte bio vrlo govorljiv, i on je, uzevši u ruke karte, onaj čas izrazio na svom licu misaonu fizionomiju, donjom usnom pokrio gornju i očuvao taj položaj za sve vreme igranja. Polazeći s figurom, on je jako udarao rukom po stolu govoreći ako je bila dama: „Hajde, stara popadijo!“, a ako kralj: „Hajde, tambovski mužiče!“ A predsednik je na to odgovorio: „A ja ću ga po nosu! A ja ću nju po nosu!“ Ponekad su se uz udaranje karata po stolu otimali ovakvi izrazi: „A! Na sreću, kad nemam čim, ja ću karom!“, ili samo uzvici: „erčuga, ercepać! pikencija!“, ili „pikendra! pikenština! pikčina!“ i čak prosto: „pikac“ – nazivi kojima su u svom društvu prekrstili boje u kartama.

Posle svršene igre prepirali su se, kao što to već biva, dosta glasno. I baš se gost prepirao, ali nekako začudo vešto, tako da su svi videli da se on prepire, a međutim prepire se prijatno. Nikad on nije rekao: „Vi ste podišli“, nego „Vi ste izvoleli podići; ja sam imao čast prebiti vašu dvojku“, i na to nalik. A da bi svoje protivnike još više u nečem zadobio, on im je svima svaki put podnosio svoju srebrnu burmuticu s finifitom u kojoj su se na dnu videle dve ljubičice, metnute tu mirisa radi.

Putnikovu pažnju najviše su na sebe skrenuli vlastelini Manjilov i Sobakevič, koji su gore pomenuti. On se odmah, izazvavši malko na stranu predsednika i upravnika pošte, raspitao o njima. Nekoliko pitanja koja im je stavio pokazашe

da je gost ne samo radoznao nego da ima i svojih razloga, jer se pre svega raspitao koliko svaki od njih ima duša seljaka, i u kakvom se stanju nalaze njihova imanja, a tek se posle raspitao kako im je ime i prezime. Za kratko vreme njemu je pošlo za rukom da ih očara. Vlastelin Manjilov, čovek koji još ne beše sasvim zašao u godine, koji je imao oči slatke kao šećer i svakad njima škiljio kad se nasmeje, beše poludeo za njim. On mu je vrlo dugo stiskao ruku i molio ga neodstupno da mu učini počast svojim dolaskom u selo, do kojega je, po njegovim rečima, bilo samo petnaest vrsta od gradskoga đerma, na što je Čičikov, klimnuvši veoma uljudno glavom i stisnuvši mu iskreno ruku, odgovorio da je on ne samo s velikom gotovšću voljan to učiniti nego, štaviše, da će to smatrati kao najsvetiju dužnost. I Sobakevič je isto tako rekao malko lakonski: „I k meni molim“, grebnuvši nogom, obuvenom u čizmu tako divovske veličine da se teško može naći gde noga prema njoj, osobito u današnje vreme kad se i u Rusiji počinju gubiti vitezovi.

Sutradan je Čičikov otišao na ručak i na večernju zabavu kod upravnika policije, gde su od tri sata posle ručka zaseli za vist i igrali do dva sata u noć. Tamo se, između ostaloga, poznao sa vlastelinom Nozdrjovom, čovekom oko svojih trideset godina, vrlo živim, malim, koji mu je posle tri-četiri reči počeo govoriti *ti*. Nozdrjov je govorio *ti* i upravniku policije i prokuroru, i ponašao se vrlo intimno; ali kad su seli da igraju u velike pare, upravnik policije i prokuror neobično su pažljivo pregledali njegove štihove i pazili gotovo na svaku kartu kojom je podilazio.

Drugog dana Čičikov je proveo večer kod predsednika suda, koji je svoje goste primao u halatu malo masnom, a među gostima bile su i nekakve dve dame. Zatim je bio na večernjoj zabavi kod vicegubernatora, na velikom ručku kod

zakupnika, na malom ručku kod prokurora, koji je, uostalom, vredeo kao i veliki; posle službe božje bio je na zakusci što je davao predsednik opštine, a koja je takođe vredela kao i ručak. Jednom rečju, nije mogao nijedan sat ostati kod kuće, i u gostionicu je dolazio samo da spava.

Putnik se u svemu umeo nekako snaći i pokazao se kao iskusan svetski čovek. Ma o čem se poveo razgovor, on ga je svakad umeo prihvatiti: ako se povela reč o ergeli, on je govorio i o ergeli; ako se govorilo o dobrim psima, i tu je stavljao vrlo znalačke primedbe; ako se govorilo o kakvoj istrazi koju vodi državni sud, on je pokazivao da mu ni sudske doskočice nisu nepoznate; ako se pretresalo pitanje o igri na bilijaru, on nije ni o tom davao pogrešno mišljenje, ako se govorilo o vrlini, i o vrlini je sudio vrlo lepo, čak sa suzama u očima; je li se govorilo o tom kako se peče rakija, on se i u rakiju razumevao; je li o carinskim nadzornicima i činovnicima, i o njima je sudio tako kao da je i sam bio i činovnik i nadzornik. Nego, padalo je u oči da je on sve to umeo zaodenuti nekakvom odmerenošću, umeo je lepo da se drži. Nije govorio ni glasno ni tiho, nego sasvim onako kako treba. Jednom rečju, okreni kako hoćeš, bio je to čovek na svom mestu.

Svi su činovnici bili zadovoljni njegovim dolaskom. Gubernator je rekao o njemu da je to čovek dobronameran; prokuror – da je to i vredan čovek; žandarmerijski pukovnik – da je to učen čovek; predsednik suda – da je znalac i vredan poštovanja čovek; upravnik policije – da je vredan poštovanja i ljubazan čovek; žena upravnikova – da je najljubazniji i najučtiviji čovek. Pa čak i Sobakevič, koji je retko o kom govorio što dobro, kad je došao dosta dockan iz grada kući i sasvim se već skinuo i legao na krevet pored svoje mršave žene, rekao joj je: „Bio sam, dušice, kod gubernatora

na večernjoj zabavi, a ručao sam kod upravnika policije i poznao sam se s koleškim savetnikom Pavlom Ivanovičem Čičikovom; veoma ljubazan čovek!“ A žena mu je na to odgovorila: „Hm!“, i gurnula ga nogom.

Takvo, za gosta veoma laskavo, mišljenje stvorilo se o njemu u gradu, i održavalo se dotle dok jedna neobična osobina gostova i preduzeće, ili kao što se govori po provincijama, pasaž,³ o kom će čitalac domalo saznati, nisu doveli u potpunu nedoumicu gotovo sav grad.

³ *Passage* – postupak koji se ne može odobriti.

GLAVA II

Već više od nedelju dana probavio je gospodin putnik u gradu, odlazeći na večernje zabave i na ručkove i na taj način provodeći vreme, kao što se veli, vrlo prijatno. Najzad se odluči da svoje posete prenese i izvan grada i da obiđe vlasteline Manjilova i Sobakeviča, kojima je dao reč. Može biti da ga je na to pokrenuo drugi, stvarniji uzrok, stvar ozbiljnija, bliža srcu... Nego, čitalac će o svem tom doznati postupno i u svoje vreme, ako samo imadne strpljenja da pročita ovu vrlo dugu pripovetku, koja će se posle razvijati sve šire i prostranije što se bude više primicala kraju, koji delo kruniše.

Kočijašu Selifanu izdata je zapovest da ujutru rano upregne konje u poznatu bričku; Petruški beše naređeno da ostane kod kuće i da pazi na sobu i kofer.

Čitaocu neće biti izlišno da se upozna s ova dva kmeta našeg junaka. Mada oni, doista, nisu tako ugledni ljudi, niti su ono što se zovu ljudi drugoga ili čak trećega reda, mada glavni tokovi i opruge ove poeme nisu za njih vezani i tek ako ih se gdešto dotiču i lako ih zakačuju – ipak pisac neobično

voli da je u svem iscrpan i, s te strane, ne gledajući na to što je Rus, hoće da bude tačan kao Namac.

To, uostalom, neće zauzeti mnogo ni vremena ni mesta, jer treba nešto malo dodati i onome što čitalac već zna, to jest da je Petruška išao u poširokom gospodinovom gornjem kaputu cimetove boje i da je, kao obično ljudi njegova položaja, imao krupan nos i usne. Bio je više ćutljiv nego razgovoran; imao je čak i plemenitu naklonost prema prosveti, to jest prema čitanju knjiga, za čiju sadržinu nije mnogo razbirao: njemu je bilo sasvim svejedno bila to kakva avantura zaljubljenog viteza, bio to samo bukvar ili molitvenik – on je sve čitao s jednakom pažnjom; kad bi mu podmetnuli i hemiju, on se ni nje ne bi odrekao. Njemu se nije dopadalo ono što je čitao, nego više samo čitanje, ili bolje reći, kako postaje to čitanje: kako eto od slova uvek iziđe kakva reč, koja ponekad đavo bi je znao šta znači. To se čitanje vršilo većinom ležećke u predsoblju, na krevetu i dušekuu, koji se od toga načinio zgnječen i tanušan kao lepinjica.

Osim strasti za čitanjem, on je imao još dve navike, koje su bile druge dve njegove karakterne crte: da spava nesvučen, onako kako je, u tom gornjem kaputu, i da svakad sa sobom unosi nekakav svoj neobičan vazduh, koji ima svoj poseban zadah, koji zaudara malo na sobu u kojoj se stanovalo, tako da je dovoljno bilo ako on samo gde namesti svoj krevet, makar i u sobi u kojoj dotle niko nije stanovao, i da tamo prenese svoj šinjel i prtljag, pa da već izgleda da su u toj sobi deset godina stanovali ljudi. Čičikov, kao čovek veoma osetljiv, u nekim prilikama čak i zakeralo, kad povuče izjutra na nos svež vazduh, samo se namrgodi i klimne glavom govoreći: „Ti se, more, đavo bi te znao, znojíš, šta li. Bar da odeš da se okupaš.“ A Petruška na to ništa nije odgovarao, nego je gledao da se odmah nađe u kakvomgod poslu: ili je

sa četkom prilazio gospodinovu obešenom fraku ili je onako što spremao. Šta li je on mislio tad kad je ćutao? Možebiti, govorio je sebi: „I ti si baš krasan; zar ti nije dosadilo govoriti sto puta jedno te jedno...“

Bog zna, teško je znati, šta misli poslužitelj rob u onaj mah kad ga gospodar poučava. Dakle, to se na prvi mah može reći o Petruški.

Kočijaš Selifan je bio sasvim drugi čovek... Ali pisca je veoma stid što tako dugo zabavlja čitaoce ljudima nižega reda, jer zna iz iskustva kako se oni nerado poznaju s nižim staležima. Takav je Rus: on jako žudi da se pozna s onim koji je bar za jedan čin stariji od njega, i ako se poznaje s grofom ili knezom samo toliko da mu sme kapu skinuti, on to voli više od svakog bližeg prijateljskog poznanstva. Pisac čak strahuje za svoga junaka, koji je samo koleški savetnik. Može biti da će se nadvorni savetnici i poznati s njim, ali oni koji su već doterali do čina generalskog – oni će, bog zna, možda čak baciti jedan od onih prezrivyh pogleda koje čovek ponosito baca na sve što god gmiže pred njegovim nogama, ili, što je još gore, možda će mimo njega proći s veoma mučnom za pisca nepažnjom. Nego, ma kako bilo žalosno i jedno i drugo, ipak se treba vratiti našem junaku.

I tako je on izdao potrebne zapovesti još uveče, probudio se izjutra vrlo rano, umio se, istrljao se mokrim sunderom od glave do pete, što je činio samo nedeljom – a taj dan desila se nedelja – obrijao se tako da su mu obrazi postali pravi atlas, što se tiče glačine i laštenja, obukao je frak brusničine boje s pegicama, pa onda bundu postavljenu medveđom kožom, sišao je niza stepenice, a gostionički sluga ga je pridržavao podruku čas s jedne čas s druge strane, i seo u bričku. S tutnjem iziđe brička ispod gostioničke kapije na ulicu. Prođe pop i skide kapu, nekoliko dečaka u prljavim košuljama

pružiše ruke govoreći: „Udeli, gospodine, siromahu!“ Kad kočijaš spazi da jedan od njih ima veliku volju da se popne na stražnje sedište, on ga ošinu bičem, i brička stade skakati po kamenju. Obradovaše se kad ugledaše u daljini šareni đeram, koji je davao na znanje da će kaldrmi, kao i svakoj drugoj mucu, biti skoro kraj, i tako se Čičikov, udarivši još nekoliko puta veoma jako glavom o natkrov, poveze najzad po mekanj zemlji.

Tek što im grad osta iza leđa, a već, po našem običaju, nastade korov i pustinja s obe strane drumu: džombe, jelova česta, niski, tanki žbunovi mladih borića, ogorela debela starih, divlji vresak i tome sličan korov. Nailazili su na sela koja su se kao po koncu pružala sa kućama nalik na stara složena drva, pokrivena surim krovovima koji su bili potkićeni drvenom rezbom, što je izgledalo kao obešeni vezeni ubrusi. Nekoliko mužika u svojim kožusima sedelo je na klupama pred vratima i po običaju zijalo; žene s bucmastim licima i povezanim grudima gledale su s gornjih prozora; na donjem im je virilo tele ili je svinjče pomaljalo svoju crnkastu njušku. Jednom rečju, poznate slike.

Kad je Čičikov prošao petnaestu vrstu, seti se da, po Manjilovljevu kazivanju, tu mora biti njegovo selo, ali promače i šesnaesta vrsta a selo se još nikako ne vidi, i da se ne nađoše dva mužika koje su sreli, mučno bi mogli pogoditi gde je.

Na pitanje: „Je li daleko selo Zamanjilovka?“, mužici skidoše kape, i jedan od njih, koji beše razboritiji i u koga beše brada na klin, odgovori:

– Valjda Manjilovka, a ne Zamanjilovka?

– Pa jest, Manjilovka.

– Manjilovka! Pa čim prođeš još jednu vrstu, eto tuda, to jest, tako pravo, desno.

– Zar desno? – upita kočijaš.

– Desno – reče mužik. – Tuda ćeš otići u Manjilovku; a Zamanjilovke nema nikakve. Ona se tako zove, to jest, naziv joj je Manjilovka, a Zamanjilovke tu nema nikako. Onamo pravo na brdu videćeš kuću, zidanu, na dva sprata – ono je gospodarski dom, u kom, to jest, živi sam gospodar. Eto to ti je Manjilovka, a Zamanjilovke nema ovde baš nikakve, niti je ikad bilo.

Podoše da traže Manjilovku.

Kad su prošli dve vrste, naiđoše gde se skreće na seoski put; ali su, kako izgleda, prošli i dve, i tri, i četiri vrste, a zidana kuća na dva sprata još se nikako nije videla. Tad se Čičikov seti da, ako te prijatelj pozove k sebi u selo i rekne da je petnaest vrsta daleko, to znači da do njega ima punih trideset vrsta.

Selo Manjilovka malo je koga moglo primamiti svojim položajem. Gospodarska kuća beše usamljena na jednoj vetrometini, to jest na visu na kom deru svi vetrovi kojima god padne na um da duhnu; strmen onoga brda na kom beše kuća bila je pokrivena pokošenom travurinom. Na njoj behu rasturena po engleskom načinu dva-tri cvetnjaka sa žbunovima jorgovana i zanoveti; pet-šest breza u malim gomilama behu gdešto uzvisile svoje sitnolisne tanke vrhove. Pod dvema od njih viđaše se senica s ravnim zelenim krovom, s plavim drvenim stupovima i s natpisom: „Hram za usamljeno razmišljanje“; malo niže beše ribnjak, pokriven okrekom, što, uostalom, nije nikakvo čudo po engleskim parkovima ruskih vlastelina.

Pod tim visom, a nešto i po samoj strani, crnele su se uzduž i popreko tamne drvene seljačke kuće, koje naš junak, ne zna se iz kakvih uzroka, stade odmah brojati i nabroja više od dvesta. Nigde među njima nijednog drvceta niti kakva

god zelenila; svud viri samo brvno. Izgled su oživljavale dve žene koje su, podignuvši slikovito haljine i pridenuvši ih sa svih strana, gazile do kolena po ribnjaku, vukući za dve drvene motke prodrtu zagažnju, u kojoj su se videla dva zapletena raka i belasala se uhvaćena crvenperka; žene su se, kako je izgledalo, svađale i oko nečega inatile.

Malo dalje, sa strane, crnela se u nekoj dosadno plavoj boji borova šuma. Pa se čak i vreme prema tome veoma podesilo: dan nije bio ni vedar ni oblačan, nego nekako otvorenosure boje – kakvu imaju samo stari mundiri na garnizonskim vojnicima te, uostalom, mirne vojske, ali ne baš sasvim trezne u nedeljne dane. A da slika bude potpuna, nije izostao ni petao, prorok promenljiva vremena, koji se, iako mu je zbog poznatih ljubavnih poslova glava bila produbljena do samoga mozga kljunovima drugih petlova, derao vrlo jako i čak lupkao krilima, koja behu očupana kao stara rogožina.

Primićući se dvorištu Čičikov spazi na vratima samoga domaćina, koji je stajao u zelenom šalonskom gornjem kaputu, prinevši ruku k čelu kao suncobran nad očima, da bolje razgleda ekipaž koji je dolazio. Što se brička više primicala vratima, oči su mu bivale sve veselije i osmeh se razvlačio sve više i više.

– Pavle Ivanoviču – uzviknu naposletku kad Čičikov side s bričke – jedva se jednom i nas setiste!

Oba se prijatelja poljubiše vrlo usrdno i Manjilov povede svojega gosta u sobu.

Iako je prilično kratko vreme za koje će oni proći hodnik, predsoblje i trpezariju, ipak ćemo pokušati ne bismo li ga nekako mogli iskoristiti i ponešto reći o domaćinu. Ali pisac odmah mora priznati da je takav poduhvat vrlo težak. Daleko je lakše naslikati karaktere velikog obima: tu prosto

šakama bacaj boje na platno – naslikaj crne vatrene oči, nadnesene guste obrve, čelo prevučeno borom, preko ramena prebačen crn ili kao vatra crven ogrtač – i slika gotova; ali, eto, svu tu gospodu, kakve je mnogo na svetu i koja su na prvi pogled vrlo slična među sobom, a međutim, čim zagledaš bolje, videćeš mnogo najneuhvatljivijih osobina – ovu je gospodu strahota teško naslikati. Tu moraš jako napregnuti pažnju dok nagnaš da preda te iziđu sve fine, gotovo nevidljive crte, i uopšte moraš daleko udubljavati svoj pogled, koji ti je već izoštren u nauci ispitivanja.

Jedini Bog mogao bi zar kazati kakav je karakter u Manjilova. Ima jedna vrsta ljudi, poznatih pod imenom: ljudi ni tamo, ni vamo, nit smrde nit mirišu, kako veli poslovice. Može biti da bi trebalo njima dodati i Manjilova. Po izgledu, bio je to čovek naočit; crte njegova lica nisu bile bez prijatnosti, ali je u tu prijatnost, kako je izgledalo, bilo dometnuto isuviše šećera; u njegovom držanju i postupcima bilo je nečega što ti je mamilo naklonost i poznanstvo. On se osmehivao primamljivo, bio je plavokos, plavih očiju. U prvi mah, kad se razgovaraš s njim, ne možeš da ne rekneš: „Ala je ovo ljubazan i dobar čovek!“ Odmah zatim nećeš kazati ništa, a treći put ćeš reći: „Đavo bi ga znao šta je ovo!“, pa ćeš se odmaći malo dalje; a ako se ne odmakneš, osetićeš ubistvenu dosadu. Od njega nećeš dočekati nikakvu vatrenu ili bar naduvenu reč, koju možeš čuti gotovo od svakoga ako se dotakneš stvari koja ga dira u osetljivu žicu.

Svako ima svoju slabost: kod jednoga je slabost prema hrtovima; drugome se čini da je on veliki prijatelj muzike i da izvrsno oseća sva duboka mesta u njoj; treći je majstor da valjano ruča; četvrti hoće da odigra ulogu koja je bar za jedan prst veća od one koja mu je namenjena; peti, u koga je želja ograničenija, spava i trabunja o tom kako bi prošao u šetnji

s fligel-ađutantom da ga vide njegovi prijatelji, poznanici pa čak i nepoznati; šesti je obdaren već takvom rukom koja oseća natprirodnu želju da zavrne ugao kakvom karovom kecu ili dvojci, dok ruka sedmoga samo traži da vaspostavi gdegod red, da se primakne bliže do ličnosti staničkoga nadzornika ili kočijaša, jednom rečju – svako ima svoju slabost, a u Manjilova ne beše ništa. Kod kuće je govorio vrlo malo i većinom je razmišljao i mislio, a o čem je mislio, i to je valjda samo Bog znao.

Ne može se reći da se zanima gazdinstvom, ta on čak nikad nije odlazio na njive; gazdinstvo je išlo nekako samo po sebi. Kad nastojnik rekne: „Dobro bi bilo, gospodaru, da se uradi to i to.“ – „Jest, ne bi bilo rđavo“, on obično odgovori pušeci lulu, koju je navikao pušiti dok je još služio u vojsci, gde se smatrao kao najskromniji, najdelikatniji i najobrazovaniji oficir. „Da, zaista ne bi bilo rđavo“, ponovi on. Kad mu dođe mužik, pa počevši rukom potiljak, rekne: „Gospodaru, dopusti da odem na rad da zaradim porezu.“ – „Idi“, veli mu on, pušeci lulu, a nije mu ni na kraj pameti bilo da je mužik otišao da pijanči.

Ponekad, gledajući s vrata u dvorište i na ribnjak, govorio je on kako bi dobro bilo kad bi se jedanput prokopao, počevši od kuće, podzemni hodnik ili kad bi se preko ribnjaka načinio kameni most na kom bi s obe strane bili dućani, pa da u njima sede trgovci i prodaju raznu sitnu robu koja je potrebna seljacima. Pritom su njegove oči bivale neobično slatke, a lice mu je dobivalo najzadovoljniji izraz. Uostalom, sve su se ove namere završavale samo golim rečima.

U njegovu kabinetu je uvek stajala nekakva knjižica, zabeležena zalogom na 14. strani, koju je on neprestano čitao ima već dve godine. U kući mu je većito ponešto nedostajalo: u gostinskoj sobi bio je vrlo lep nameštaj, prevučen

elegantnom svilenom materijom, koja je zacelo stajala vrlo skupo; ali za dve naslonjače nije stiglo, i naslonjače su bile pokrivene samo rogožinom; uostalom, ima već nekoliko godina kako je domaćin svaki put opominjao svoga gosta, govoreći: „Ne sedajte na ove naslonjače, nisu još gotove.“ U drugoj sobi nije bilo nikakva nameštaja, mada je prvih dana posle svadbe govoreno: „Sutra, dušice, valja se postarati da se u ovu sobu bar za neko vreme smesti nameštaj.“ Uveče se iznosio na sto vrlo elegantan svećnjak od tamnog tuča, s tri starinske gracije, s elegantnim štitom od sedefa, a uporedo s njim iznosio se i neki običan bakrni invalid, hrom, iskripljen u stranu i sav lojan, mada to nisu opazali ni domaćin, ni domaćica, ni sluga.

Njegova žena... uostalom, oni su bili potpuno zadovoljni jedno drugim. Iako je prošlo više od osam godina kako su se uzeli, još uvek su jedno drugom donosili ili parčence jabuke ili slatkiš ili orah, i govorili dirljivo nežnim glasom koji je izražavao potpunu ljubav: „Otvori, dušice, svoja ustašca da ti metnem ovo parčence!“ Samo se po sebi razume da su se u toj prilici ustašca vrlo ljupko otvarala. Za rođendan su spremna iznenađenja – kakva navlačica od bisera za čačalicu. I veoma često, sede na divanu, pa najedanput, ništa se ne zna iz kakvih uzroka, on ostavi svoju lulu, a ona rad, ako joj se samo desio u taj mah u rukama, pa prilepe jedno drugom tako mlakunjavo nežan i dug poljubac da bi se za to vreme lako mogla popušiti mala slamena cigarica. Ukratko, oni su bili, što se kaže, srećni.

Razume se, moglo bi se napomenuti da u kući ima mnogo drugih poslova osim dugačkih poljubaca i iznenađenja, i da bi se moglo staviti mnogo raznih pitanja. Na primer, zašto se u kuhinji gotovi ludo i bez računa? Zašto je dosta prazno u smočari? Zašto ključarka krade? Zašto su sluga prljave i

pijanice? Zašto sva čeljad spava nemilice, a sve ostalo vreme besposličići? Ali to su sve sitne stvari, a Manjilovljeva je vaspitana dobro. A dobro vaspitanje, kao što je poznato, dobiva se u pansionima; a u pansionima, kao što je poznato, tri glavna predmeta čine temelj čovečjih vrlina: francuski jezik, preko potreban za sreću u porodičnom životu, klavir zarad stvaranja prijatnih trenutaka mužu i, naposletku, čisto kućevni rad: pletenje kesica i drugih iznenađenja. Uostalom, bivaju razna usavršavanja i izmene u metodama, osobito u sadašnje vreme: to sve zavisi više od uvidavnosti i sposobnosti samih upraviteljica po pansionima. U nekim se pansionima udešava tako da najpre dođe klavir, pa francuski jezik, pa već posle kućevni rad. A negde se udešava i tako da najpre bude kućevni rad, to jest pletenje iznenađenja, pa onda francuski jezik, a najposle klavir. Ima različitih metoda.

Neće smetati ako još napomenem da Manjilovljeva... ali priznajem da se vrlo bojim govoriti o damama, a uz to, vreme je da se vratim k našim junacima, koji su stajali već nekoliko minuta pred vratima gostinske sobe uzajamno nudeći jedan drugoga da uđe napred.

– Molim vas, nemojte se mene radi tako uznemiravati, ja ću ući za vama – govorio je Čičikov.

– Ne, Pavle Ivanoviću, ne, vi ste gost – govorio je Manjilov pokazujući mu rukom na vrata.

– Ne uznemiravajte se, molim vas, ne uznemiravajte se; molim vas uđite – govorio je Čičikov.

– Ne, oprostite, ja neću dopustiti da uđe za mnom tako mio, obrazovan gost.

– Ta otkud obrazovan...? Molim vas uđite!

– Ama, izvolite ući vi.

– Ali zašto?

– E pa, zato – reče Manjilov i ljubazno se nasmeši.

Najzad oba prijatelja udoše na vrata nasatice i malko prignječiše jedan drugoga.

– Dopustite mi da vam prikažem svoju suprugu – reče Manjilov. – Dušice, Pavle Ivanovič!

I doista, Čičikov spazi damu, koju sasvim ne beše primečio nutkajući se na vratima s Manjilovom. Ona je bila veoma lepa, obučena prikladno. Lepo joj je stajala beličasta sobna haljina od svilene materije; njena fina mala šaka baci nešto brzo na sto pa ščepa batistenu maramu s vezenim uglovima, i ona ustade s divana na kom je sedela. Čičikov sa zadovoljstvom priđe njenoj ručici. Manjilovljeva, čak tepajući malko, reče da ih je on vrlo obradovao svojim dolaskom i da nije bilo dana a da ga njen muž ne spomene.

– Jeste – dodade Manjilov – ona me jednako pita: „Pa što ne dolazi tvoj prijatelj?“ – „Pričekaj, dušice, doći će.“ I evo vi nas najzad udostojiste svojom posetom. Ta vi ste nam zaista tim dali pravo uživanje – majski dan... imendan srca...

Kad Čičikov ču da je već došlo do imendana srca, on se malo i zbuni i odgovori skromno da on nema ni glasovita imena pa ni znatna ranga.

– Vi to sve imate – prekide ga Manjilov s vrlo ljubaznim osmehom – sve imate, pa i više još.

– Kako vam se dopada naš grad? – upita Manjilovljeva.
– Jeste li prijatno provodili vreme u njemu?

– Vrlo lep grad, divan grad – odgovori Čičikov – i vreme sam provodio vrlo prijatno: ljudi su veoma druževni.

– A kako vam se dopao naš gubernator? – reče Manjilovljeva.

– Jelte da je to najdostojniji i najljubazniji čovek? – dodade Manjilov.

– Cela je istina – reče Čičikov – to je čovek koji zaslužuje najveće poštovanje. Pa kako je taj ušao u svoju dužnost, kako je razume! Trebalo bi želeti da imamo poviše takvih ljudi.